

Knoz, Tomáš

Závěrečná fáze pobělohorských konfiskací (1628-1636)

In: Knoz, Tomáš. *Pobělohorské konfiskace : moravský průběh, střeoevropské souvislosti, obecné aspekty*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2006, pp. [272]-286

ISBN 8086488349 (Matice moravská)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123623>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Závěrečná fáze pobělohorských konfiskací (1628–1636)

Období mezi lety 1628 a 1636 lze označit za závěrečnou etapu pobělohorských konfiskací na Moravě. Dietrichsteinské materiály ke správě Moravy podávají svědectví o tom, že fakticky pokračovaly mnohé z trendů, jež se uplatnily již na počátku dvacátých let i v období mezi lety 1624 a 1628. Navíc se přidaly tendence nové, povětšinou dané právními a sociálními důsledky Obnoveného zřízení zemského.⁶²⁵ Proces pobělohorských konfiskací a s ním související obchod s konfiskáty byl výrazně ovlivněn skutečností, že moravští šlechtici postižení ustanoveními Obnoveného zřízení ve velké míře prodávali své statky. Na trhu s deskovými statky tak náhle vznikl velký přebytek nabídky a konfiskáty i ostatní statky bylo potřeba prodávat poměrně hluboko pod cenou. Císařští úředníci si nejspíše byli působilí dvou vzájemně se prostupujících procesů dobře vědomi, stejně jako nebezpečí, které na základě vzniklé situace pro jejich byrokratický postup hrozilo. Ještě roku 1629 proto byli účastníci původních konfiskací, resp. zájemci o konfiskáty a držitelé nároků a pohledávek na konfiskátech prostřednictvím císařského patentu vyzváni, aby se císařské dvorské komoře urychleně přihlásili.⁶²⁶ Nového rozměru nabyla protireformace, takže se mezi osobami prodávajícími svá dominia a opouštějícími zemi objevili někteří šlechtici, kteří se povstání nezúčastnili a kteří v průběhu dvacátých let v některých případech dokonce patřili mezi nabyvatele konfiskátů. Politické, právní i vojenské poměry, jakož i společenská atmosféra, za níž pobělohorské konfiskace nyní probíhaly, se však ve srovnání s počátkem dvacátých let přece jen změnila.

Revize dosavadního průběhu konfiskačního procesu

Mezi uvedené trendy a postupy, jež měly směřovat k postupnému uzavření konfiskačního procesu, náleželo prověřování oprávněnosti přidě-

(625) Josef Válka hovoří o tomto časovém úseku jako o posledním období vlády kardinála Dietrichsteina. Charakterizuje ho jako dobu pouhých ohlasů válek, které se většinou přenesly na území Německa, odvolávání a opětovného dosazování Albrechta z Valdštejna do čela císařské armády, dobu saského vpádu do Čech a dobu pokračující rekatolizace Moravy, vedené kardinálem Dietrichsteinem. VÁLKA, J.: *Dějiny Moravy*. II, s. 105–106.

(626) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 491, kart. 159, 2. 3. 1629, fol. 20–23.

lení jednotlivých konfiskátů i nejrůznější majetkoprávní a finanční spory, do nichž byla vedle císaře a kardinála zatažena i dvorská komora a dvorská kancelář. Panovníkovi i nadále přicházely supliky, v nichž si nabyvatelé konfiskátů stěžovali na neutěšený stav a velké zadlužení nově nabytých statků.⁶²⁷ V několika případech byla jmenována komise, která měla za úkol provést revizi stavu některých moravských dominií. Týkalo se to i tak významných statků, jakými byla severomoravská žerotínská panství Velké Losiny a Vízemberk/Loučná. Bez tohoto posouzení by totiž nemohla být v budoucnu prodána, aniž by došlo k nejrůznějším majetkoprávním a finančním sporům.⁶²⁸ Hned na začátku roku 1629 musel císař Ferdinand II. dokonce nechat prověřit domnělé privilegium nedávno zemřelého českého místodržitele knížete Karla z Liechtensteina, kterým se nyní vykazovali jeho dědicové zastupovaní Maxmiliánem z Liechtensteina a které je opravňovalo k převzetí slezských, rakouských a moravských konfiskátů.⁶²⁹ Ani zdaleka to ostatně nebyla ojedinělá snaha využít smrti českého místodržitele, který již nemohl podat náležitá svědectví, k vlastnímu obohacení. Výsledkem podobných revizí v některých případech bylo, že se císař rozhodl vyjít vstříc žádostem nabyvatelů konfiskátů a jejich statky oddlužit, resp. zbavit je povinnosti nést veškeré dluhy, které na statcích vázly ještě z doby původních držitelů. Bylo tomu tak ovšem pouze tehdy, pokud byla tímto způsobem splácena nějaká pohledávka nebo pokud šlo o projev obzvláštní přízně panovníka. Proto mohlo být dluhů zbaveno například čejkovické panství. Po Bílé hoře je jako konfiskát po Janu Adamovi z Víckova získali olomoučtí jezuité, za jejichž patrona a ochránce se Ferdinand II. považoval.⁶³⁰ Příkladem jinak ideologicky a nábožensky zbarveného postupu může být kauza Růženy Salomeny Weitlichové z Hardegga, která roku 1635 po dlouho trvajícím jednání za své pohledávky u císaře získala statek Markvarec.⁶³¹ Podobná přihlášení o náhradu pohle-

(627) MATĚJEK, J.: *Morava za třicetileté války*, s. 172–173.

(628) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 510, kart. 165, říjen 1630, pag. 344–346. Srov. též BREZINA, J.: *Šumperský, staroměstský a vízberský okres*. Brno 1932, s. 301–303, 361–354.

(629) List Maxmiliána z Liechtensteina císaři z 18. 12. 1629. MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 489, kart. 159, leden 1629, fol. 2–8v.

(630) Dluh na Čejkovicích k roku 1631 činil 17 000 zlatých. TAMTĚŽ, inv. č. 514, kart. 166, únor 1631, fol. 97–98. Srov. JAN, L. – ŠTĚPÁNEK, V. (EDD.): *Čejkovice 1248–1998*. Čejkovice 1998, s. 107–124. K oddlužení Dobromilic nakonec podle císařského rozkazu došlo až roku 1635. HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmische Reihe, kn. 335, 13. 4. 1635, fol. 169.

(631) List císaře kardinálu Dietrichsteinovi z 12. 5. 1635: „...wasmassen bei uns die Edle Unsere Liebe Andechtige Rosine Solomene Weitlichin, geb. Gravin von Hardeggh, ob Ihr zur Abstattung Ihrer bei uns zu pretentierm habenden Anforderungen, das daselbst in Unserem Markgrathum Mähren uns angefallene gut Markwaritz genennt, gnedigist überlassen

dávek se v polovině třicátých let začala množit. Není přitom zcela vyloučeno, že tomu tak bylo v souvislosti s jednáním o ukončení vojenské kampaně a podepsáním pražského míru. Příslušníci drobnější české a moravské šlechty se dost možná obávali, aby se jejich peníze nerozplynuly při paralelním vyplácení vojenských velitelů, důstojníků a vojáků.

Nové žádosti o konfiskáty

Císařské dvorské komoře se stále ještě hlásila také velká řada uchazečů o konfiskáty, které komora i nadále zpravidla přidělovala na základě individuálního dobrozdání kardinála Dietrichsteina. Na rozdíl od období bezprostředně následujícího po vyhlášení konfiskací již mezi zájemci obvykle převládaly méně významné osobnosti. Z „velkých“ nabyvatelů do této doby lze zaznamenat jména Maxmiliána a Gundakara z Liechtensteina, Františka Tomáše Granvelly z Contencroy (resp. jeho vdovy Karolíny), Gerharda z Questenberga nebo Seifrieda Kryštofa Breunera ze Stubingu. Ve všech případech zpravidla ale šlo o dořešení starších kauz.⁶³² Velcí aristokraté navíc v závěrečné etapě konfiskací spíše zaokrouhlovali své dřívější zisky, především připojováním drobnějších sousedících statků.⁶³³

und eingerammt werden wollte...“ MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 565, kart. 179, květen 1635, fol. 29–39.

(632) V případě Liechtensteinů zisky z tohoto období částečně souvisely s dořešením dědictví po nedávno zemřelém českém místodržícím Karlovi z Liechtensteina. HAUPT, H.: *Fürst Karl I. von Liechtenstein*.

(633) Císařský rozkaz vložit Maxmiliánu z Liechtensteina do zemských desek statek Ždánice. HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmische Reihe, kn. 334, 9. 3. 1630, fol. 270–272; další císařský rozkaz, tentokrát adresovaný Jiřímu z Náchoda, k vložení Ždánic do zemských desek. TAMTÉŽ, kn. 334, 20. 5. 1630, fol. 310. Materiály k poměrně složitému jednání o přidělení Olbramovic Gundakarovi z Liechtensteina jako kompenzace za jeho pohledávky u císaře TAMTÉŽ, kn. 334, fol. 394, 434, 455. Císařův rozkaz adresovaný kardinálu Dietrichsteinovi k zápisu Olbramovic, jež byly dosud k dispozici římské císařovně, do zemských desek bez vypracování nové taxace. TAMTÉŽ, kn. 335, fol. 89. Další císařské povolení vložit olbramovický statek do zemských desek Gundakarovi z Liechtensteina. MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 567, kart. 179, červenec 1635. Náročné bylo také jednání s kněžnou z Contencroy, jež probíhalo v letech 1634 a týkalo se statků Potštát, Libavá a Drahanovice. Nejdříve byl císařem vydán v této věci „Anmachungs-Decret“ a kardinál Dietrichstein měl poslat panovníkovi své vyjádření. Ferdinand II. posléze přidělení Potštátu a Libavé vdově po knížeti z Contencroy ratifikoval a nechal je zapsat do zemských desek. Podobný postup zanedlouho zopakoval i v případě Drahanovic. HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmische Reihe, kn. 335, fol. 17, 39, 50v, 162. Gerhard z Questenberga rozšířil svůj zisk panství Jaroměřice nad Rokytnou o statek Okřišky. TAMTÉŽ, kn. 334, 12. 6. 1632, fol. 434. Gerhard z Questenberga se později dokonce zařadil do skupiny nabyvatelů českých konfiskátů po Albrechtovi z Valdštejna. TAMTÉŽ, kn. 335, 7. 5. 1636, fol. 368. V případě Seifrieda Kryštofa Breunera šlo v této fázi o zisk statku Kelčice jako kompenzace za jeho pohledávky u dvora. TAMTÉŽ, kn. 334, 5. 7. 1633, fol. 19.

Pokračovala ovšem také výrazná tendence z druhé poloviny dvacátých let, kdy se o konfiskáty zajímali císařští důstojníci, kterým tímto způsobem mělo být vyplaceno služné, jakož i nejrůznější panovníkovi věřitelé. S postupujícím časem během třicátých let těchto klasických případů ovšem spíše ubývalo. Přímé předávání konfiskátů bylo nahrazováno vyplácením finanční hotovosti, plynoucí z výtěžků konfiskací. Jedním z takových prostředků mohly být například císařské obligace.⁶³⁴ Mezi žadateli o konfiskáty se opět vyskytovala jména osob s nižšími funkcemi v císařském vojenském a dvorském aparátu. Byl mezi nimi plukovník Antonín Miniati,⁶³⁵ císařský komisař a olomoucký kanovník Arnošt Platejs,⁶³⁶ výstrojný komisař Volf Hafner, správce císařského proviantního úřadu na Moravě Eliáš Schmidt,⁶³⁷ rada císařské dvorské komory Menold Hillebrand, další komorní rada Reinhard z Walmerode⁶³⁸ nebo Jan Křtitel Cerboni. I v této fázi konfiskací získával některé drobnější majetky na Moravě císařský komorní rada a dvorský obchodník Jeroným Bonacina, s jehož jménem se bylo možno setkat mezi nabyvateli menších statků již od počátku dvacátých let.⁶³⁹ Podobných jmen by bylo na sklonku dvacátých let 17. století i ve třicátých letech možno nalézt celou řadu.

(634) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 500, kart. 162, prosinec 1629. Oddlužení Dobromilic. HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmische Reihe, kn. 335, 13. 4. 1635, fol. 169.

(635) „Erinnerungs-Decret an die Böhmische Hofkanzley“: „Der KuK Hof Kantzley hiemit Freundschaft anzudeuten, demnoch wie aus hiebey verwehnter Befehls-Abschrift viel mehrern zusehen, dem Obrist Antonio Miniati, das in Markgrafschaft Mähren confisciertes Gut Ptin teils zu Abrichtung seiner habenden liquidierten Hof Praentionen aber aus Gnaden pro 14 000 Mähr. Thaler conferirt, und hingelassen werden. Als würdet Sie B. Hofkantzley hiemit dienstfreundlich ersucht, ob Sie bey Ihrer untergebenen Expedition die unbeschwerte weitere Verfügung thuen wolle, damit gedachten Miniati hierüber den gewöhnnten Erbbrief ausgefertigt, und also gefertigten zu gestaltet werde, immer Sie wohl zuthun würdet wissen...“ HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmische Reihe, kn. 334, 25. 5. 1630, fol. 311.

(636) Olomouckému proboštovi Arnoštovi Platejsovi z Platenštejna byly císařem za jeho dvorské pohledávky ve výši 17 000 zlatých přiznány statky Ořechov a Uhřice. HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmische Reihe, kn. 335, 27. 3. 1636, fol. 323, 368, 380. LIVA, V.: *Jan Arnošt Platejs z Platenštejna*, s. 15–78, 293–336.

(637) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 498, kart. 162, říjen 1629, fol. 1–10.

(638) TAMTÉŽ, inv. č. 500, kart. 162, prosinec 1629. V případě Walmeroda šlo o pohledávku ve výši 1000 zlatých. HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmische Reihe, kn. 335, 27. 3. 1636, fol. 347.

(639) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 513, kart. 166, 3. 1. 1631, fol. 16–17.

Další konfiskační spory

Také v období od konce dvacátých let se v konfiskačním procesu stále projevovala celá řada komplikací. Některé z nich vyplývaly z toho, že pouze část konfiskátů zůstávala v rukou prvních nabyvatelů a císařská dvorská komora se musela vyrovnávat s četnými převody závazků. Jiným typem problému, který bylo nutno řešit, bylo další ničení statků válkou nebo dlouhodobou absencí vrchnosti. Na Moravě statky nejednou trpěly již několikátým vojenským tažením nebo byly už třetí desetiletí bez vrchnosti. V Dietrichsteinově korespondenci z třicátých let se také nachází mnoho suplik, stížností a protestací, které císaři i moravským zemským úřadům adresovali správcové různých dominií. Dokazují, že vrchnostenská správa, ekonomika i soudnictví v zemi s rozvrácenou pozemkovou držbou přinášela četná úskalí.⁶⁴⁰

Dokončení konfiskačního procesu a stabilizaci majetkové držby nebylo možné provést především na východomoravských panstvích, na něž zasahovalo stále ještě zcela neporažené povstání Valachů. Ve dvacátých letech se na tato dominia nemohlo dostavit ani řádné vojsko, ani taxační a rekatolizační komise. Stabilizace lobkovických dominií Holešov, Dřevohostice, Bystřice pod Hostýnem a Prusinovice trvala prakticky až do skončení třicetileté války.⁶⁴¹ Korespondence ostřihomského arcibiskupa Petra Pázmányho, který po Valdštejnovi získal vsetínské panství, ukazuje na potíže svázané s neustále propukajícími poddanskými vzpourami ještě roku 1635.⁶⁴² Dlouhodobé potíže se vzpurnými poddanými měli na svých východomoravských statcích i Jan z Rottalu nebo Gabriel Serényi. Kardinál Dietrichstein se jim pokusil pomoci alespoň tím způsobem, že vydal instrukci, jež měla sjednocovat postup všech podobně postižených šlechticů.

(640) Příkladem může být spor mezi Adamem Merkelem a Janem Zschelinem o správu statku Stránecké Zhoře, z něhož se zachovalo velké množství materiálů. TAMTĚŽ, inv. č. 564, kart. 178, duben 1635, fol. 38–50.

(641) KNOZ, T.: *Državy Karla staršího ze Žerotína*, s. 258–296.

(642) Císař dne 5. 3. 1635 v této věci oslovil v německy psaném listě kardinála Dietrichsteina: „...Cardinal Pazman, Erzbischof zu Gran, supplicando einkommen, und sich wieder seine vor einem Jahr hero den Graffen von Schiampach erkaufften Unterthanen der Herrschaft Vsetin, das sie sich des Schuldigen gehorsambist zu entbrechen unterstehen wolten, beschweret, auch benebens ferner Bitten thuet, daß haben EL., ob den Beischluß mit mehrern zusehen...“ MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 563, kart. 178, březen 1635, fol. 4–7. O aktivitě ostřihomského arcibiskupa Petra Pázmányho v kontextu držby uherské šlechty na východní Moravě POKLUDA, Z.: *Majetek uberské šlechty v českých zemích*, s. 296–325.

ců.⁶⁴³ Posléze snaha o pacifikaci vzbouřenců vrcholila patentem proti Valachům.⁶⁴⁴

Další významnou komplikací, jež císařským orgánům zabraňovala proces konfiskací zcela uzavřít, byly vzájemné spory mezi nabyvateli konfiskátů. V některých případech šlo o spory mezi novými držiteli statků a mezi některými nepotrestanými nebo pardonovanými příslušníky rodů, které na těchto dominiích seděly před povstáním. Stejně často je ale možno se setkat se spory uvnitř rodin nových pozemkových vrchností, například v podobě sporu o dědictví. Pře velmi často trvaly celá léta a obvykle končily až smrtí zainteresovaných osob. Jindy nestačila ani smrt a soudní spory se přenášely i na následující generace. Jedním ze sporů, které musel ve sledovaném období řešit kardinál Dietrichstein, byla pře o dědictví po plukovníku Hanibalu ze Schaumburga, který se na počátku dvacátých let výrazně zasloužil o vojenskou porážku povstalců a byl za to odměněn četnými statky. V srpnu roku 1635 se rozhořel spor mezi vysokými představiteli řádu maltézských rytířů na Dívčím hradě Karlem Mošem z Moravičan a Vilémem Leopoldem z Tattenbachu na jedné straně a Schaumburgovými dědici na straně druhé. V tomto i v analogických případech se císař obracel na kardinála, který měl v jeho jménu zjistit podstatu pře u zemského soudu a podat do Vídně náležitou zprávu. Šlo o to, aby podobné spory nede-stabilizovaly křehkou rovnováhu uvnitř katolického tábora.⁶⁴⁵ Velmi často proto císař přistoupil k řešení podobné situace osobně. Na základě kardinálova dobrozdání nebo vlastního rozhodnutí přisoudil statek některé z osob nebo v jinak formulované při uznal její majetkový nárok. Příkladem může být rozhodnutí Ferdinanda II. ve sporu, který probíhal současně se schauburskou kauzou a v němž proti sobě stáli císařský důstojník a diplomat Michael Adolf z Althannu a vdova po jeho bratru Quintinovi Anna Kateřina. Jeho předmětem bylo jihomoravské panství Jaroslavice. Ačkoliv si Althann v četných vojenských i diplomatických službách vysloužil panovníkovu přízeň, postavil se Ferdinand II. tentokrát na stranu jeho švagrové a dominium jí přiznal v příslušném císařském dekretu.⁶⁴⁶

(643) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 564, kart. 178, duben 1635. DOSTÁL, F.: *Valašské povstání za třicetileté války*. TÝZ: *Valašské povstání 1620–1644*.

(644) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 567, kart. 179, červenec 1635, fol. 77.

(645) TAMTÉŽ, inv. č. 568, kart. 179, srpen 1635, fol. 54–55.

(646) Quintin z Althannu, byť byl také nekatolíkem, na rozdíl od jejich třetího bratra Volfá Dětticha nejprve sdílel úspěchy svého bratra Michaela Adolfa a podílel se dokonce na jeho diplomatických misích, za něž od císaře pobíral vysoký plat. Michael Adolf ale v průběhu dvacátých let svého bratra přestal ochraňovat a po jeho smrti se dokonce ostře postavil proti jeho vdově, která se pokusila získat část dědictví. Ve sporu mezi Michaelem Adolfem

Císař Ferdinand II. i kardinál František z Dietrichsteina se za dané situace i vzhledem ke změnám spojeným s vydáním Obnoveného zřízení zemského pokusili o ukončení dosavadního procesu konfiskací a také o opětnou inventarizaci majetku, který měl být ještě předán. Císařským patentem ze dne 2. března 1629 byli vyzváni všechny zainteresované osoby a věřitelé, aby s konečnou platností uplatnily své nároky na konfiskované statky.⁶⁴⁷

Důsledky Obnoveného zřízení

Uvedený proces byl nyní navíc zcela překryt problémy s emigrací a starostmi státních orgánů i moravských šlechticů s prodáváním a přebíráním statků po vydání Obnoveného zřízení zemského.⁶⁴⁸ Majetkové změny, spojené s uvedenými právními akty a bezprostředně související s nucenou emigrací nekatolické šlechty, nebyly v ryze právní rovině s procesem konfiskací bezprostředně svázány. Jak bylo několikrát uvedeno, explicitní vyjádření v právních textech se alespoň tomuto spojení vyhýbalo. Následovalo tak předchozí trendy, kdy se v konfiskačních materiálech psalo o jejich náboženské stránce pouze za specifických okolností. Zásadním rozdílem obou procesů bylo, že v prvním případě byly statky bez náhrady konfiskovány a že konfiskace byla z hlediska dobového práva trestem za spáchaný trestný čin vzpoury proti panovníkovi. V druhém případě ovšem nedošlo ke konfiskování majetku a dokonce vůbec nešlo o trestně-právní proces. Příslušnost k jiné nežli katolické víře byla do určité míry také považována za určitý projev vzpoury proti panovníkovi. Osoby, kterých se to týkalo, se totiž odmítly s panovníkem sjednotit ve víře. Ani zdaleka ovšem nešlo o tak závažný trestný čin jako v případě rebelie. Jeho skutková podstata byla dokonce vzhledem k dosud platícímu „statu quo“ i vzhledem k nutným ohledům císaře Ferdinanda II. na své nekatolické sousedy a spojence velmi sporná. Na rozdíl od poddaných, kteří se museli

z Althannu a jeho švagrovou nakonec došlo až na fyzickou inzultaci. Uvedenou skutečnost lze doložit např. na základě císařského listu kardinálu Dietrichsteinovi ve věci přisouzení jihomoravského statku Jaroslavice vdově Anně Kateřině z Althannu z 17. 8. 1635. TAMTÉŽ, inv. č. 568, kart. 179, srpen 1635, fol. 62–63. KNOZ, T.: *Althannové v sále předků*, s. 18–21; WINKELBAUER, T. – KNOZ, T.: *Geschlecht und Geschichte*, s. 129–178.

(647) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 491, kart. 159, březen 1629, fol. 20–23.

(648) Ta část jednání, která se týkala přebírání dominií a statků novými držiteli, navíc splyvala s konfiskačním procesem. Žadatel se v obou případech obracel na císaře, resp. na císařskou dvorskou komoru. Rozdíl spočíval pouze v tom, zda komora prodávala statek, který byl v minulosti konfiskován a nyní se nacházel v její držbě, anebo stát pouze vstupoval do kupní smlouvy mezi dvěma fyzickými osobami jako schvalovatel a garant operace.

srovnat ve víře s panovníkem i s (většinou novou) vrchností, a na rozdíl od nekatolických duchovních nekompromisně nucených k emigraci, dostali šlechtici na výběr několik možností. Buď mohli konvertovat ke katolictví a své statky si ponechat, nebo je za specifických podmínek směli řídit ze zahraničí prostřednictvím katolických příbuzných nebo správců, anebo jim bylo dovoleno statky prodat katolickým zájemcům a odejít do zahraničí. Ne vždy bylo jasné, a to ani císaři nebo kardinálovi, jaký skutečný důvod vedl některé konkrétní osoby k emigraci. V případě Karla ze Zahrádek byl jeho odchod z Moravy zdůvodněn příslušností k evangelické konfesi a byl prohlášen za legální reakci na vydání protireformačních dekretů z roku 1628. Císař Ferdinand II. však o tomto důvodu pochyboval. Domníval se, že šlo o projev nepřátelství vůči císaři a pokračování v rebelii. Dietrichstein ho ve své odpovědi ovšem přesvědčoval o opaku. Tento zdánlivě malý rozdíl nic neměnil na skutečnosti emigrace Zahrádeckého. Výrazně ale měnil jeho právní postavení na Moravě a v monarchii, a tím i nároky na důchody a pohledávky v zemi.⁶⁴⁹

Prodej statků svázaný s Obnoveným zřízením na rozdíl od situace po roce 1621 nebyl chápán jednoznačně jako trest a peníze z prodeje tentokrát neplynuly do státní pokladny, nýbrž do kapes prodávajících. Shodný ovšem byl konkrétní právní a technický postup při prodeji a nabytí statků. Dominia, která se tímto způsobem dostala na trh, do značné míry splynula s dosud nedořešenými, neprodanými nebo opětně prodávanými konfiskáty. Korespondence a supliky, které směřovaly na císaře i kardinála, splynuly s konfiskační agendou. Vzhledem k politickému i náboženskému rozvrstvení moravské šlechty, kdy se příslušníků stejných rodin týkaly konfiskační dekrety z roku 1621 i rekatolizační dekrety z roku 1628 a kdy se stejné osoby v obou procesech více méně vyskytovaly i na straně nabyvatelů dominií, se oba procesy propojily i personálně. Proto lze obě agendy jen obtížně rozlišit i v materiálech správy Moravy nebo císařské dvorské komory. Naopak někteří katoličtí šlechtici, kteří se kdysi připojili ke stavovskému povstání a dopustili se tak „*crimen laesae maiestatis*“, kteří nic

(649) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 565, kart. 179, 19. 5. 1635, fol. 39. Karel ze Zahrádek patřil ke staré moravské rodině Zahrádeckých ze Zahrádek. Zatímco Jindřich Zahrádecký k roku 1619 podle Františka Hrubého již náležel k panskému stavu, Jiří Zahrádecký byl rytířem. Rozdíl byl také ve velikosti jejich majetku, když Jindřich Zahrádecký držel Staré Hobzí, Krhov, Jemnici a Višňové (celkem jeho majetek zahrnoval 533 poddaných), Jiří „pouze“ Hrotovice se 44 poddanými. Oba dva ovšem byli nekatolíky a patřili tedy alespoň teoreticky k jednomu politickému táboru. HRUBÝ, F.: *Moravská šlechta roku 1619*, s. 145, 152. PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 198. K problematice nucené emigrace SCHNABEL-SCHÜLE, H.: *Die Strafe des Landverweises in der Frühen Neuzeit*. In: Gestrich, A. – Hirschfeld, G. – Sonnabend, H. (edd.): *Ausweisung und Deportation. Formen der Zwangsemigration in der Geschichte*. Stuttgart 1995, s. 73–82.

méně v uplynulém období prokázali loajalitu vůči panovníkovi, se nyní dočkali restituce. Podobně bylo zacházeno i s osobami, které se sice původně hlásily k některé z nekatolických konfesí, nyní ale byly ochotny konvertovat ke katolictví. To vše vnašelo do původního, v daném okamžiku již zaběhnutého procesu konfiskací nové prvky i značné komplikace.⁶⁵⁰

I v těchto souvislostech lze najít četné analogie s procesem konfiskací, například shodnou argumentaci, shodný princip suplik a shodné přímluvce. Mnozí nekatolictví šlechtici, postižení rekatolizačními dekrety a Obnověným zřízením zemským, žádali o prodloužení lhůt, po které mohli zůstat v zemi. Zpravidla argumentovali nutností najít dobrého kupce, popř. kvalitního katolického správce. Pravděpodobně prvním z těchto žadatelů byl příslušník staré moravské českobratrské rodiny hrabě Zdeněk z Hodic, jehož žádost o prodloužení emigrační lhůty byla úředníky císařské dvorské komory zaregistrována v březnu roku 1629.⁶⁵¹ Již tento příklad poukazuje na zmiňovanou komplikovanost celého procesu. Zdeněk z Hodic se coby syn slavného předáka moravských stavů Jiřího z Hodic roku 1619 zapojil do stavovského povstání na Moravě a byl proto potrestán. Patřil ovšem do řad těch povstalců, na něž se vztahoval pozdější císařův generální pardon. Nucené emigraci se ovšem přece jen nevyhnul, i když k ní došlo až nyní a byla svázána s rekatolizačními dekrety. Zdeněk z Hodic se odprodej svých statků snažil časově odsunout a nabízel panovníkovi, že je bude spravovat prostřednictvím katolických správců. Ferdinand II. však byl ochoten přistoupit na jedinou podmínku, za níž by Hodicovi povolil zůstat v zemi. Tou byla právě konverze ke katolictví.⁶⁵²

Již následující měsíc, tj. v dubnu roku 1629, bylo zaregistrováno hned několik podobných žádostí. Podaly je (pověětšinou) katolické manželky některých moravských nekatolických šlechticů: Eusebie Kounicová, rozená ze Sezimova Ústí, Marie z Lipé, rozená Zárubová z Hustiřan, a Anna ze Žerotína. Stejně žádosti o prodloužení lhůty odchodu do ciziny však císaři adresovali i sami dotčení šlechtici, mezi nimi například Wolfgang Hofmann z Grünpüchlu. I v jeho případě v pozadí žádosti stála žena, neboť Hofmann svou supliku zdůvodnil nutností počkat, až jeho manželka po-

(650) O různých motivacích konverze WINKELBAUER, T.: *Fürst und Fürstendiener*, kap. Konfession und Konversion, s. 66–158.

(651) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 491, kart. 159, březen 1629, fol. 36.

(652) Karel Václav hrabě z Hodic nejprve poslal svoji supliku císaři, jež byla v jeho kanceláři prezentována dne 14. 5. 1629. TAMTĚŽ, inv. č. 493, 494, kart. 160, květen a červen 1629, fol. 104–105v. D'ELVERT, CH.: *Die Herren von Hoditz*. Notizenblatt der historisch-statistischen Sektion, 1870, s. 81–87, 89–91.

rodí.⁶⁵³ Podobné žádosti pokračovaly i v dalších měsících. Císař na vlnu těchto žádostí reagoval vydáním dalšího patentu, tentokrát věnovaného podmínkám emigrace.⁶⁵⁴ Za jednu z podmínek prodloužení lhůty k odchodu opět stanovil dostatečně doloženou snahu o přestup ke katolictví. I tato podmínka se týkala některých suplikujících vdov po někdejších rebelech, například Zuzany Breunerové. Zdá se, že žadatelé v nejednom případě konverzi přislíbili, nicméně vykonali tímto směrem pouze nepatrné kroky, anebo ji dokonce pouze předstírali. Nakonec musel být v červenci 1629 vydán patent, podle nějž měly být po půl roce prodány statky všech emigrantů, kteří jasně neprokázali přestup na katolickou víru.⁶⁵⁵ Uvedený patent byl potom ještě jednou novelizován v listopadu téhož roku. Termín vystěhování nekatolíků ze země byl tentokrát nekompromisně vyhlášen za poslední.⁶⁵⁶ Někteří žadatelé o prodloužení lhůt přitom tímto způsobem dokázali setrvat v zemi značně dlouho. Výše zmiňovaný Wolfgang Hofmann, který byl začátkem roku 1629 jedním z prvních suplikantů tohoto typu, svou žádost zopakoval ještě v únoru 1631.⁶⁵⁷ Podobně postupovali například i Jindřich Albrecht Slavata z Chlumu nebo mnohokrát zmiňovaný Štěpán Schmidt z Freihofenu.⁶⁵⁸

Rozhodnutí mezi konverzí nebo odchodem do emigrace a odprodejem statků se na Moravě po roce 1628 týkalo velkého množství osob. Proto

(653) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 492, kart. 160, duben 1629, fol. 22–30, inv. č. 497, září 1629, fol. 4–7.

(654) Kardinál vyjádřil svůj názor na emigraci v listu z 19. 5. 1629. Kardinál Dietrichstein v citovaném listu komentoval podmínky emigrace jednotlivých moravských šlechticů, jichž se ustanovení Obnoveného zřízení zemského týkala, především Karla Haugvice z Biskupic a Gabriela Horeckého. Za důležitou skutečnost lze považovat, že i Dietrichstein chápal vydávané právní akty jako zvláštní právní prostředky – „Extraordinary Landrechte“. TAMTĚŽ, inv. č. 492, kart. 160, duben, fol. 51–53.

(655) List císaře kardinálu Dietrichsteinovi z 29. 7. 1629: „...demnach wir uns gnedigist resoluirt, daß den jenigen Emigranten so noch in Unserem Markgrafsthum Mähren verbleiben, und Ihre Güter bis dato nicht verkaufen, dieselben noch auf ein halbes Jahr durch Catholische Pfleger und Beamte administrieren zulaßen. Im Fall aber, daß sie sich intzwischen zu unserer H. Catholischen Religion nicht begeben, noch Ihrer Güter verkaufen, würden dieselben alsdann durch gewisse Commissarien taxiert und verkauft werden sollen. Als werden EL hiemit unser gnedigster Befehl, ist nicht allein diese unsere gnedigste Resolution gebührend publicieren ...“ TAMTĚŽ, inv. č. 495, kart. 161, červenec 1629, fol. 151.

(656) Uvedený patent z října a listopadu 1629 se týkal především knížat Minsterberských a nekatolíků v jejich službách. TAMTĚŽ, inv. č. 499, kart. 162, listopad 1629, fol. 42–47.

(657) Kardinál poslal císaři Ferdinandovi II. na jeho vyzvání z 1. 2. 1629 ve věci Wolfganga Hofmanna dobrozdání datované 12. 5. 1631. TAMTĚŽ, inv. č. 514, kart. 166, pag. 2–5.

(658) Císař Ferdinand II. v listu kardinálu Dietrichsteinovi z 18. 2. 1636 povolil Slavatovi pobyt v zemi na šest měsíců, pokud zde tento čas „stráví v míru“. TAMTĚŽ, inv. č. 574, kart. 181, únor 1636, fol. 25.

je také vládní agenda kardinála Dietrichsteina z tohoto období neobyčejně rozsáhlá. Některé osoby, které se na císaře obracely se suplikami o prodloužení konfiskační lhůty, se staly personifikacemi celého procesu a kardinálu Dietrichsteinovi nejednou nadělaly četné vrásky na čele. Snad nejvýznamnější osobou tohoto typu byl „Reichspfennigmeister“ Štěpán Schmidt z Freihofenu. Byl to tentýž císařský úředník, jenž po celá dvacátá léta zosobňoval finanční zájmy Ferdinanda II.⁶⁵⁹ Další spornou osobou, jejíž jméno se v této části Dietrichsteinovy agendy vyskytovalo velmi často, byl Zikmund z Tiefenbachu. Držitel drnholeckého panství byl přesvědčeným evangelíkem a synem jednoho z předních účastníků povstání Fridricha z Tiefenbachu. Byl ovšem také zetěm Karla staršího ze Žerotína, v němž měl pilného přímluvce a proti němuž si Ferdinand II. netroufl přímo vystoupit. Navíc byl bratrem jednoho z nejaktivnějších císařových důstojníků a dvořanů, Rudolfa z Tiefenbachu. Ten se za něj také přimlouval a žádal císaře, aby jeho bratru umožnil pobývat na Moravě doživotně.⁶⁶⁰ Této komplikované situace se Zikmund pokusil využít k tomu, aby pro sebe i pro Bohunku ze Žerotína oddálil nutnost emigrace nebo si dokonce vymohl trvalou výjimku, jakou Ferdinand nabízel jeho tchánovi.⁶⁶¹ Ještě jednou se pokusil svou supliku zopakovat, když roku 1636 zemřela Bohunka ze Žerotína. Společně s Karlem starším doufali, že ji císař povolí pohřbit v drnholecké hrobce a že v její blízkosti na Drnholci bude smět zůstat také on. Ferdinand II. se o věci poradil s Dietrichsteinem a ten v protikladu ke svému proklamovanému přátelství ke Karlu staršímu ze Žerotína navrhl, aby byla Bohunka převezena a pochována v žerotínské kryptě v Brandýse nad Orlicí.⁶⁶² Císař nakonec přece jen Zikmundovi

(659) Štěpán Schmidt slíbil, že své syny vychová v katolické víře a že budou jeho statky spravovat katoličtí úředníci, takže nakonec po dlouhých tahanicích mohl dožít na svých moravských statcích. TAMTÉŽ, inv. č. 494, kart. 160, červen 1629, fol. 41–43.

(660) List císaře kardinálu Dietrichsteinovi byl datován 21. 4. 1636. TAMTÉŽ, inv. č. 576, kart. 181, duben 1636, fol. 62. O Zikmundovi z Tiefenbachu jako o zeti Karla st. ze Žerotína též ODLOŽILÍK, O.: *Karel st. ze Žerotína*. Dále D'ELVERT, CH.: *Die Freiherren von Teufenbach und ihre Stiftung*. Notizenblatt der historisch-statistischen Sektion 1876, s. 73–83. Materiály Tiefenbachů, včetně císařského pověření pro Rudolfa z Tiefenbachu na vedení války s rebely MZA BRNO, G 169, Rodinný archiv Collaltů, inv. č. 1024, 13. 2. 1621. Plná moc pro Rudolfa z Tiefenbachu pro jednání s rebely TAMTÉŽ, inv. č. 1030, 1621. Z uvedených materiálů je patrné, že císař využíval Rudolfových kontaktů v řadách rebelů k jejich porážce i k taktickému jednání.

(661) MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 569, kart. 180, 28. 9. 1635, pag. 167.

(662) Císař psal v této věci kardinálu Dietrichsteinovi 29. 4. 1636: „...Carl d. Ä. von Zierotin und Sigmund von Tieffenbach seine respective Tochter und Ehwirtin Begrebnus haben angebracht, daß haben mir EL zu dem Endt in Gnaden überschicken wollen...“ Kardinál mu vzápětí 1. května odpověděl listem, v němž vyjádřil názor o větší vhodnosti uložit Bo-

z Tiefenbachu doživotní pobyt na Moravě schválil a tuto svou benevolenci zdůvodnil přímluvou jeho bratra. Jako podmínku stanovil, že Tiefenbach nebude moci veřejně provozovat nekatolické bohoslužby a že se na jeho poddané budou vztahovat veškeré rekatolizační patenty.⁶⁶³

Třetím nekatolickým šlechticem, který opakovaně žádal o odložení nuceného exilu a personifikoval tak situaci po Obnoveném zřízení, byl Zdeněk z Roupova.⁶⁶⁴ Ten zvolil poněkud odlišnou taktiku. Vždy žádal pouze o několikaměsíční prodloužení lhůty, obvykle určené nejvýznamnějšími svátky, jakými byly Velikonoce nebo Vánoce. Ve shodě s jinými žadateli a na rozdíl od Tiefenbacha svou žádost zdůvodnil jednoduše, a to nutností nalézt vhodného kupce. Císař měl zato, že by opakovaným prodlužováním emigrační lhůty mohlo dojít k proražení reformačních dekretů a k nebezpečí v „náboženských věcech“. Kardinál Dietrichstein však Roupovcovi překvapivě pootevřel dvířka, když císaře upozornil na možnost, že by Zdeněk z Roupova přestoupil na katolickou víru.⁶⁶⁵ V tomto

hunku ze Žerotína na nevysvěcené místo mimo hranice markrabství, tzn. do rodinné hrobky v Brandýse nad Orlicí. TAMTĚŽ, inv. č. 576, kart. 181, duben 1636, fol. 75–60. KNOZ, T.: „...s pomocí boží dosti mírně se mám...“ Zdraví a nemoci Karla st. ze Žerotína. ČMMus. Vědy společenské 82, 1997, s. 183–199, zde s. 96; KADLČÍK, F.: *Děje i paměti Brandejsa nad Orlicí*. Praha 1886, s. 199; KNOZ, T.: *Rezidence a dvůr Karla staršího ze Žerotína*. s. 409–439, zde s. 437–438.

(663) Císař nejdříve v listu z 18. 9. 1635 povolil, aby směl Zikmund z Tiefenbachu zůstat na Moravě ještě další rok. To bylo pro Tiefenbacha jen částečné naplnění jeho supliky, neboť žádal o pobyt na Moravě na doživotí. MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 569, kart. 180, září 1635, pag. 167. Dopisy císaře kardinálu Dietrichsteinovi ve věci Zikmunda z Tiefenbachu jsou datovány 4. a 10. května 1636 a císař se v nich explicitně zmiňuje o zprostředkovatelské roli Rudolfa z Tiefenbachu: „...Rudolf von Tiefenbach umb gnedigste Verwilligung, damit dessen Brueder Sigmund, die noch übrige Zeit seines Lebens, auf seinem in Margraffthum Mähren habenden Gütern, sich aufhalten möchten können, supplcando einkomben...“ Jednání ohledně této věci probíhala poměrně dlouho a císař se obával, aby povolení pro Zikmunda z Tiefenbachu nenarušilo jeho „Reformations Werk“. TAMTĚŽ, inv. č. 577, kart. 181, květen 1636, fol. 12–15.

(664) Zdeněk z Roupova na hradě Znojmě, Martínkově, Mladoňovicích, Lesonicích a Budkově byl synem jednoho z moravských „Haupttrebellů“ Viléma z Roupova na Mladoňovicích, který v předbělohorském období seděl na hradě ve Znojmě. Díky svému manželskému vztahu s příslušnicí významného českobratrského rodu Annou Krajířkou z Krajkou (a podruhé s Alenou ze Zástřizl ovdovělou Krajířovou) i s jedním s neaktivnějších představitelů českého povstání, prezidentem českého stavovského direktoria, a příznivcem kandidatury Fridricha Falckého na český trůn, Václavem Vilémem z Roupova, sehrál během povstání významnou roli při pokusech o spojení s Moravany, ale také při prvním tažení Jindřicha Matyáše z Thurnu na Vídeň. KUČERA, J. P.: *8. II. 1620 Bláznivá bora. O potracení starobylé slávy české*. Praha 2003, s. 71, 84, 97–99; PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 497–498; *Ottův slovník naučný*, sv. 22, s. 1034.

(665) V dopise ze 17. dubna 1636 v odpovědi na císařův lednový dopis, v němž se jednalo o možnosti odložit Roupovcův odjezd ze země do Velikonoc, dokdy měl ve shodě s císařskými reformačními patenty též prodat své statky, Dietrichstein císaři napsal o složitosti nalezení vhodného katolického kupce, a navrhl proto možnost Roupovcovy konverze: „...hat

konkrétním případě se ovšem opětně projevila omezená možnost kardinála Dietrichsteina skutečně ovlivnit dění v zemi i proti panovníkově vůli. Ferdinand II. sice souhlasil se šestiměsíční lhůtou, po níž si Zdeněk z Roupova mohl ponechat statky, během této doby je však museli spravovat katoličtí správci a on sám musel hledat vhodného kupce, posléze statky prodat a odejít do ciziny. Nepomohly tedy ani kardinálovy úvahy o jeho případné konverzi. K tomuto císařovu nekompromisnímu rozhodnutí došlo pouhý měsíc po benevolentnímu vyjádření vůči Tiefenbachovi. Je tedy zřejmé, že v podobných případech záleželo spíše na Ferdinandově osobním individuálním postoji a na momentálních okolnostech nežli na obecných ideologických a právních konstrukcích.⁶⁶⁶

Mnohdy docházelo ke komplikovanému postupu. Pokud měl některý z věrných nekatolíků pohledávky u císaře, byl mu bezplatně přičten konfiskát nebo jiný statek v držení komory. V příslušném patentu ovšem stála podmínka, podle níž měl nabyvatel statek opět co nejrychleji prodat. Císař se tak poměrně jednoduše zbavil dluhu, aniž by musel na Moravě trpět držbu nekatolického šlechtice a porušovat tak vlastní rekatolizační nařízení, na které on i jeho úředníci odkazovali v jiných případech. Tento postup byl zvolen například mezi lednem a červencem roku 1635 při jednání o statek Budkov a ves Mladoňovice, jež bylo ještě před jeho konečným odchodem ze země vedeno s výše zmiňovaným Zdeňkem z Roupova.⁶⁶⁷ Při obecně známých problémech při hledání vhodných katolických kupců, kteří by za dominium určené k prodeji byli schopni a ochotni alespoň trochu slušně zaplatit, byl takový prodej považován za úspěch. Z korespondence četných šlechticů je navíc známo, že podobně svízele provázely i hledání vhodných katolických hospodářských správců. A to bez ohledu na patrnou skutečnost, že suplikanti ve věci prodloužení emigrační

der doch bis dato nur allerhand Aufzug und Auslicht gesucht, und allen ansehen noch zu Verkaufen wenig Lust hatte, mind einiche Hoffnung seiner accomodation zu unsern allein seeligmachenden heiligen Catholischen Religion, iamenthero EKM solches gehorsambist berichten sollen..." MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 573, kart. 181, leden 1636, fol. 2–6.

(666) TAMTĚŽ, inv. č. 578, kart. 182, 2. 6. 1636, fol. 88–89.

(667) „Kais. Resolution an Cardinal Dietrichstein de dato 10ten January Ao. 1635, wasmassen Herrn Zdenko von Ruppau beede die angeleibten Illo verkaufte, und anjetzo den kais. Fisco heimgefallene, daselbst in Mähren gelegene Gütter Budkhau und Ladowitz solchergestalt wieder einzureumen...“; „Kaiserlicher Anmachungs-Befehl an Cardinal Dietrichstein de dato 20ten Juni Ao. 1635, wegen des dietlosten Wohlnebers auf den Illauischen Gütter Budkau und Ladonowitz praetendiern der 5000 fl. r. und Zdenko von Ruppau diese Gütter halber unterschiedlich haben des Spruchs.“; „Kais. Anmachungs-Befehl an Cardinal Dietrichstein de dato 2ten Augusti Ao. 1635.“ HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmisches Reich, kn. 335, 10. 1., 20. 6., 21. 6. a 2. 8. 1635, fol. 90, 220, 222, 251.

lhůty pokoušeli výkladem o absenci vhodných kupců a správců získat svolení k zachování své držby.⁶⁶⁸

Někteří z nových držitelů konfiskátů i statků získaných koupí od emigrantů se snažili nabyté statky zhodnotit i jiným způsobem nežli oddlužením a ochranou před řádícím vojskem. Jednou z možností byl postup zvolený například císařským rakouským kancléřem Janem Křtitelem z Verdenberga i celou řadou jeho současníků. Verdenberg nejenže náměšťské panství na několik let svěřil do péče nájemců – „*Bestandleute*“, kteří měli za úkol sanovat jeho ekonomický stav, ale také požádal o povýšení náměšťského dominia na hrabství.⁶⁶⁹ Není třeba zdůrazňovat, že ani k těmto opatřením nemohlo dojít bez suppliky adresované císaři ani bez souhlasu kardinála Dietrichsteina. V textu takové žádosti potom nesměly chybět obvyklé formulace, které provázely konfiskační proces od samého počátku a které vyzdvihovaly zásluhy žadatele o Rakouský dům i poslušnost vůči císaři.⁶⁷⁰

Poměry na Moravě byly v této době jen malou měrou ovlivněny valdštejnskými a trčkovskými konfiskacemi, které byly po roce 1634 další, poslední a pravděpodobně i rozhodující majetkovou bouří v Čechách. Vlastnické poměry na Moravě se naopak v posledních letech třicetileté války postupně stabilizovaly. Za relativní konec pobělohorských konfiskací potom lze považovat období let 1635 až 1637, kdy postupně umírají kardinál Dietrichstein a císař Ferdinand II.⁶⁷¹ Umírají také někteří důležité vy-

(668) List císaře kardinálu Dietrichsteinovi z 10. 1. 1635 se týkal statku Budkova patřícího Zdeňkovi z Roupova. MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 561, kart. 178, leden 1635, pag. 231–243. Tentýž text HKA WIEN, Gedenkbücher, Böhmische Reihe, kn. 335, 10. 1. 1635, fol. 90.

(669) TERSCH, H.: „*Prudenter, sincere, constanter*“. Kanzler Verdenberg (1582–1648) und sein „Giornale“. *Unsere Heimat* 66, 1995, s. 82–III; KNOZ, T.: *Správní a hospodářská reforma na náměšťském panství*, s. 119–136; SCHEICHL, A.: *Das Wirtschaften des Adels in Österreich in der Frühen Neuzeit*. *Frühezeit-Info* 2, 1991, č. 1, s. 33–40.

(670) List Jana Křtitele z Verdenberga kardinálu Dietrichsteinovi z 23. 4. 1631: „...Hochgnedigster durchleuchtiger Fürst, gnedigster Fürst und Herr [...] sich IKM darüber noch meinen Condent ehist allergnedigist resolutiren können, hieran erzeigen EHG mir eine underbarre Fürstliche Gnad, die ich auf alle begebende Fähl hier under meiner gehorsambisten Schuldigkeit noch in underthenige Devotion zuverdienen, emsserist beflüssen sein wil, undt thee hierüber EHG zu beharlicher fürstlichen Gnade undt Hulde mich bestens gehorsamist empfehlen...“ Kancléř Verdenberg navíc musel podobným dopisem oslovit také císaře Ferdinanda II. Ten ve svém listě z 13. 3. 1631 totiž nařizuje kardinálu Dietrichsteinovi, aby vše ohledně povýšení Náměště na městečko náležitě prošetřil a poslal císaři své vyjádření. MZA BRNO, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 515, kart. 166, březen 1631, fol. 25–28.

(671) O relativnosti konce konfiskačního procesu je nutno hovořit z toho důvodu, že ovlivnil podobu politických i majetkoprávních poměrů v zemi dlouhodobě a vyvolával mimo jiné činnost různých revizních a likvidačních komisí. Svědectví, byť opět pouze relativní, o analogické situaci v Čechách podává „Auszug aus dem fortgesetzten Inventario der in der

konavatelé konfiskačního procesu, například taxátoři Jan Matyášovský z Matyášovic a Fridrich Jankovský z Vlašimi. Ve stejné době zemřeli také Hanibal ze Schaumburga, Rombaldo Collalto i další představitelé první generace nabyvatelů konfiskovaných statků na Moravě. Císařské i zemské úřady musely řešit jejich dědické nároky a případné prodeje statků. To již byl zcela jiný proces než proces konfiskací. Příslušníci nové generace již navíc měli ke svému pozemkovému majetku na Moravě poněkud jiný vztah, než jaký bylo možno sledovat u jejich otců.

Kay. König. Böhmischen alten Cammer-Registratur zu Prag befindlichen Schriften Sub. Rubr. zur Confiscations-, Revisions- und Liquidations-Sache gehörigen Bücher, worauf nachstehende Rubricum zu lassen“, jehož jednotlivé položky zaznamenávaly materiály, které se nacházely v komorním archivu. Např.: „Num. 3: Registrirte Bescheid, Decretiones und Insinuationes von der König. Revisions- und Liquidations-Commission zu Prag anfangend von Januar 1673 bis Jul 1692. [...] Num. 5: Revisions-Commission-Relationes von [...] 1630 bis 1650. Num. 8: Bescheid, Insinuationes, und Decreta, anfangend von 8ten Juny 1669, so von der Revisions-Liquidations-Commission bis den 28ten Decembris 1672 ergangen. [...] Num. 11: Zweytes Revisions- und Liquidations-Protocollum ab anno 1661–1663. Num. 13: Per extensum angetragene Kay. Befehle und Schreiben, so an die König. Revisions- und Liquidations-Commission ergangen ab A. 1669 bis 1689. Num. 14: Registrirte Bericht und gutachten, wie auch erfolgte Kay. Resolutiones zur Kay. Liquidations-Commission von ao 1634 bis 1648. Num. 15: Detto von Anno 1648 bis 1658. Num. 16: Detto von ao 1639 bis 1670.“ SÚA Praha, ČDKM – Rukopisy, inv. č. 92, Extract der confiscierten Güter und welcher Gestalt dieselben bezahlt worden, fol. 1–5.